

SPANNING

NIEUWE LENTE, NIEUW PERSPECTIEF

UITGAVE VAN HET WETENSCHAPPELIJK BUREAU VAN DE SP

Verschijnt 11 keer per jaar, jaargang 14, nummer 3, maart 2012

NIEUWE LENTE NIEUW PERSPECTIEF

Een nieuwe lente biedt nieuwe perspectieven, maar vraagt ook om nieuwe geluiden. Deze maand starten de voorbereidingen voor het XVIIIe SP-congres dat op 2 juni gehouden wordt in Breda. Op partijcongressen kunnen belangrijke wissels naar de toekomst worden omgezet. In zijn bijdrage beschrijft Tiny Kox hoe de SP tijdens haar congres in 1991 een belangrijke vernieuwingsslag maakte die in de jaren daarop ertoe leidde dat de partij voor het eerst in de Tweede Kamer vertegenwoordigd werd.

Sindsdien is de wereld echter ook fundamenteel veranderd. Waar in 1991 Europese samenwerking vooral plaats vond tussen twaalf landen, kampt vandaag de dag een veel grotere Unie met een grote (euro) crisis. Ewald Engelen, hoogleraar financiële geografie aan de Universiteit van Amsterdam blikt terug op de meest recente ontwikkelingen in de eurocrisis en concludeert dat de crisis toch vooral een bancaire crisis is. Zolang Europese beleidsmakers zich laten gijzelen door banken die consequent failliet dreigen te gaan, is een duurzame oplossing onmogelijk.

Dat oorzaken achter de huidige crisis echter niet van vandaag of gisteren zijn, bewijst Roel Janssen in zijn boek *De Euro*, waarin hij terugblikt op het Verdrag van Maastricht uit 1992 waarin de basis werd gelegd voor één gemeenschappelijke Europese munt. Dit Verdrag kende belangrijke weeffouten die mede de oorzaak zijn van de huidige problemen. De beleidsmakers van destijds wassen hun handen echter in onschuld.

Maar ook elders in Europa doen zich spannende ontwikkelingen voor. SP-senator Tiny Kox was hoofd van de waarnemersmissie die de presidentsverkiezingen in Rusland controleerde. Voor Spanning schreef hij een verslag van zijn activiteiten. Hij stelt vast dat

het stemmen op de verkiezingsdag zelf eerlijker is voorlopen dan bij voorgaande verkiezingen, maar dat in aanloop naar de stembusgang de machtsverhoudingen op het politieke speelveld wel heel scheef verdeeld zijn. Daartegen komt echter steeds meer protest.

Will Tinnemans schreef een intrigerend boek over werkende armen. In *Voor jou tien anderen* beschrijft hij hoe onder deze regering, die de mond vol heeft van arbeidsparticipatie, het aantal werkende armen stijgt. Spanning sprak hem. In het Rijke Rooie Leven beschrijft Tijmen Lucie de muziek die bepalend is geweest voor de Arabische Lente. Rais Lebled van de Tunesische rapper Hamada Ben Amor roept de machthebbers ter verantwoording en werd het lijflied van de demonstranten in Tunesië en Egypte.

Ten slotte wordt het beeld dat de goede peilingen van de SP op dit moment worden verklaard door het feit dat burgers eigenlijk niet weten waar de partij voor staat, ontkracht. Kiezers staan in grote meerderheid achter de belangrijkste sociaal-economische speerpunten van de SP. En dat is een hoopvol teken.

INHOUD

3	DE GEBOORTE VAN EEN VOLKSPARTIJ
6	LINKSE REGERINGSPARTIJEN IN EUROPA
8	DE EUROCRISIS IS DE CRISIS VAN DE EUROPESE ZOMBIEBANKEN
10	DE EURO. TWINTIG JAAR NA HET VERDRAG VAN MAASTRICHT
12	VERKIEZINGEN IN RUSLAND: EN DE WINNAAR IS
15	DE KANT-WETTEN: MARKTWERKING UIT DE THUISZORG
16	UITBUITING AAN DE ONDERKANT VAN DE ARBEIDSMARKT
18	HET RIJKE ROOIE LEVEN 77
20	GEEN WOLF IN SCHAAPSKLEREN

COLOFON

Spanning wordt uitgegeven door het Wetenschappelijk Bureau van de SP

Een abonnement kost 12 euro per jaar voor SP-leden en 25 euro voor niet-leden. De betaling gaat per incasso.

Abonnementenadministratie

Vijverhofstraat 65

3032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 40

E administratie@sp.nl

Redactieadres

Vijverhofstraat 65

2032 SC Rotterdam

T (010) 243 55 35

E spanning@sp.nl

Redactie

Tijmen Lucie

Arjan Vliegthart

Tekstredactie

Daniël de Jongh

Redactieraad

Hans van Heijningen

Tiny Kox

Ronald van Raak

Basisontwerp

Thonik en BENG.biz

Vormgeving

Antoni Gracia

Robert de Klerk

Gonnie Sluijs

Foto cover

Suzanne van de Kerck

DE GEBOORTE VAN EEN VOLKSPARTIJ

Tekst: Tiny Kox Foto's: Archief SP

Op 2 juni houdt de SP alweer haar XVIIIe partijcongres. De voorbereidingen zijn al gestart. Binnenkort krijgen de leden de gelegenheid zich uit te spreken over recente ontwikkelingen in de SP en over de koers voor de toekomst. Een goede voorbereiding is het halve werk. Dat geldt zeker bij SP-congressen. Zoals het vijfde congres, in 1991. Daar kreeg de ombouw van de SP van kleine en gesloten kaderpartij naar een steeds grotere en open volkspartij zijn beslag. Een terugblik op een historische vernieuwingsslag.

De voorbereidingen voor het congres van 1991 beginnen eigenlijk meteen na afloop van het daaraan voorafgaande congres in 1987. Dat congres kan de afsluiting worden genoemd van de 'oude' SP: een sinds 1972 aan de weg timmerend los-vast radicaal-

links politiek verband. Een 'federatie van afdelingen', een superlinkse actiepartij die tegen van alles en nog wat in het kapitalisme ageerde, zonder echter een duidelijke nationale politieke positionering te hebben verworven. Vijftien jaar, van 1972 tot

1987, had de oude SP, fanatiek en met grote opoffering, geprobeerd een politieke factor van betekenis te worden in Nederland – en was daarin mislukt. Lokaal kreeg de 'linkse splinter' soms opmerkelijk stevige grond onder de voeten, zoals in Oss en Nijmegen, in Groningen en Heerlen. Nationaal sloeg ze echter geen deuk in een pakje boter. In alle landelijke verkiezingen sinds 1977 schoot de partij tekort om een entree in de Tweede Kamer mogelijk te maken. Bij de verkiezingen van 1986 was het resultaat opnieuw bedroevend. Ook andere kleine linkse

partijen als de PSP en de CPN scoorden dat jaar slecht. De PSP hield nog één zetel in de Kamer over, de CPN verdween, voor het eerst sinds 1918, uit de Tweede Kamer. Meer dan 85% van alle kiezers vond politiek onderdak bij CDA, PvdA en VVD. De toekomst voor links leek uitermate somber.

Na de verkiezingen van 1986 laait in de teleurgestelde SP dan ook het debat op over hoe het nu verder zal moeten. Voor het eerst in tien jaar wordt besloten een partijcongres uit te schrijven, op 14 november 1987. De meningen zijn verdeeld, zo blijkt. ‘Gewoon doorgaan, met actievoeren voor wat er op ons pad komt’, zegt de ene groep SP’ers, met in haar midden Daan Monjé, een van de oprichters van de SP in 1972 en jarenlang de motor van de partijorganisatie. Maar de groep die daarin niet langer gelooft en vindt dat er fundamentele veranderingen nodig zijn om de SP alsnog de kans te geven tot een succesformule uit te groeien, blijkt veel groter. Tijdens de voorbereiding van het congres groeien aanvankelijk de tegenstellingen, maar gaandeweg herstelt de eenheid zich. Jan Marijnissen wordt de nieuwe partijvoorzitter. Aan hem de opgave om landelijk voor elkaar te krijgen wat tot dan toe alleen lokaal lukte. In Oss was immers wel gelukt wat landelijk steeds niet lukte: een factor van betekenis worden, een bekende, strijdbare partij met een imposant groeiende kiezersschare, tot wel 21% in 1986. De media hebben nauwelijks aandacht voor wat zich in die tijd voltrekt bij de SP. Het wordt hooguit gezien als de zwanenzang van een ooit revolutionaire beweging, die de tand des tijds niet had weten te doorstaan. Gerrit Voerman, tegenwoordig hoogleraar in Groningen, is een van de weinigen die in die tijd wel aandacht heeft voor de SP. Hij noemt het ‘de partij van de Rode Jehova’s’. Volgens hem had de partij haar aanvankelijk maoïstische grondslagen sinds 1975 gaandeweg verlaten en geprobeerd zich om te vormen tot een ‘ouderwetse, degelijke en gewone socialistische partij’. Dat had haar – aldus Voerman – weliswaar voor een groter publiek acceptabel gemaakt maar niet tot de gehoopte landelijke doorbraak geleid. Alle actie die de partij zo gedreven en volhou-

Tijdens het 5^e congres in 1991 zet de SP belangrijke stappen richting een volkspartij.

dend gevoerd had – tegen milieuvuiling en woningnood, voor een betere gezondheidszorg, tegen Amerikaanse militaire interventies, tegen het in Engeland aan de macht gekomen Thatcherisme, voor steun aan de strijd tegen de Zuid-Afrikaanse apartheid – ten spijt.

Het partijcongres van 1987 geeft het nieuw aantredende partijbestuur opdracht tot het ontwikkelen van ‘een vernieuwde kijk op de maatschappij van morgen’ en ‘een toekomstgerichte visie op het socialisme in Nederland’. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan, zeker als in 1989 de Muur valt en het ‘reëel bestaande socialisme’, zoals het Oost-Europese communisme traditioneel werd aangeduid, als een pudding in elkaar zakt. De SP heeft nooit affiniteit met die versie van socialisme gehad, eerder afkeer – en last. Even wordt er gedacht over het veranderen van de partijnaam, maar echt serieus wordt dat plan niet. Niet de naam maar de aard van het beestje moet aanspreken, is de breed levende gedachte binnen SP-kring.

Wel serieus is het plan om op het volgende congres, in 1991, een dikke streep onder het verleden te zetten. Aanduidingen uit een grijs verleden als ‘marxistisch’ en ‘leninistisch’, betrekking hebbend op de partijideologie en de partijorganisatie, worden daar vastberaden aan de kant

geschoven. Deze begrippen, zo lezen we in de congresstukken van 1991, werken ‘verwarrend’ en zijn daarom ‘onbruikbaar’ geworden: ‘Ons beroepen op dat begrip wekt de indruk dat wij zouden opereren in het kielzog van diegenen die er elders onder deze vlag een puinhoop van hebben gemaakt. Niets is minder waar’, lezen de congresgangers van 1991 als verklaring voor het besluit dat de SP vanaf nu volstrekt voldoende zal hebben aan ‘socialistisch’ als de enige politieke typering.

Nieuw in 1991 is ook de introductie van wat in de congresstukken ‘de socialistische ethiek’ werd genoemd. Ook dat betekent een breuk met de oude ideologie. Zó wordt de nieuwe visie op modern socialisme geformuleerd tijdens het congres van 1991: ‘De kijk die wij op de samenleving hebben is niet waardevrij, laat staan vrijblijvend. Wij willen er iets mee: de wereld veranderen, om te beginnen Nederland. En dat willen we, omdat daar alle aanleiding voor is. ‘Het reëel bestaande kapitalisme’ met al zijn uitwassen en gemiste kansen is onze belangrijkste inspiratiebron. Het voedt elke dag weer onze wil om tot een fundamentele verandering te komen. Elke maatschappij waarin uitbuiting van de ene mens door de andere als een voorwaarde voor vooruitgang wordt omschreven, vinden wij inhumain en daarom

SP-actie tijdens de Eurotop in Maastricht, 9 december 1991

verwerpelijk. Het socialisme stelt de mens centraal, alle mensen. Een maatschappij naar socialistisch model moet de voorwaarden scheppen waaronder de mens, met inachtneming van zijn eigen verantwoordelijkheid, met maximale kans op succes zijn geluk kan zoeken. De voorwaarden die het socialisme naar ons inzicht tot stand moeten brengen, gaan uit van de menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid van mensen en solidariteit tussen de mensen. Dit zijn voor ons essentiële begrippen. Zij geven aan dat wij in alles de mens centraal stellen, hem beschouwen als norm voor alle dingen, en dat wij beseffen dat de mens een sociaal wezen is.'

Sinds het congres van 1991 zijn die drie begrippen – menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid, solidariteit – de fundamenten onder het hedendaagse socialisme van de SP geworden. In 1999 werden ze de basis van het in dat jaar vastgestelde nieuwe beginselprogramma van de partij, *Heel de mens*, dat de partij ook in 2012 nog inspireert.

Niet alleen wordt in 1991 afscheid genomen van een verouderde ideologie en ruimte gemaakt voor een nieuwe visie op mens en samenleving, ook het organisatorische model gaat op de schop. De kleine gesloten kaderpartij zet vanaf nu ramen en

deuren open voor alle sympathisanten die ze in de loop der tijd om zich heen heeft weten te verzamelen, als lezers van het partijblad *De tribune*, als 'steunleden', als 'activisten'. Iedereen die wil, kan vanaf nu lid van de SP zijn, met alle rechten en plichten die daarbij horen. En – tot de verbazing van sommigen – blijkt het overgrote deel van die groep zich allang als lid te beschouwen. De stap van kaderpartij naar volkspartij opent de partij naar buiten. Sindsdien kan de gewezen kaderpartij met toenemende trots een groeiend ledental melden. Van 13.000 leden in 1991 groeit de partij naar 25.000 SP'ers in 1998 en naar nog veel meer in de periode daarna.

Geen afscheid neemt de partij op het congres van 1991 van het activisme. Integendeel, de 'actiepartij' van weleer omschrijft zich vanaf nu als 'actieve politieke partij' – en zet er een tandje bij als het om actievoeren gaat. Wel nieuw is een grotere bestuurlijke coördinatie van de te voeren acties, zoals milieu- en huuracties, om ze naast een lokale ook een nationale dimensie te geven. En de vernieuwde SP waagt zich ook aan nationale politieke strijd. Tegen de bedreiging van de wettelijke regeling voor arbeidsongeschikte werknemers, door het coalitiekabinet van CDA en PvdA. De PvdA-aanhang is woedend. Voor het eerst doet de SP echt serieus mee

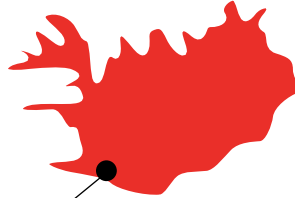
bij het mobiliseren van mensen voor een grote vakbondsdemonstratie op het Haagse Malieveld. En voor het eerst laat ze zich ook zien in haar vriendelijke versie. De demonstranten die van heinde en verre naar Den Haag komen, worden bij hun entree op het Malieveld op verse eierkoeken getrakteerd door SP-activisten. Een kwart miljoen mensen doen mee – en velen van hen krijgen een kijkje op de zich vernieuwende socialisten van de SP. Voor het eerst is er een overstap te zien van PvdA naar SP. Enkele prominente sociaaldemocraten geven het goede voorbeeld. Frans Moor, oud-Kamerlid en 'de laatste arbeider in de PvdA' is een van hen. Hij vindt politiek onderdak bij de SP. Die partij valt in 1991 ook landelijk op in het verzet tegen Nederlandse betrokkenheid bij de eerste Golfoorlog. Samen met GroenLinks en enkele andere kleine linkse partijen worden manifestaties en een landelijke demonstratie in Amsterdam – met meer dan 10.000 deelnemers – georganiseerd. Opnieuw komt de SP in de kijker van linkse kiezers. In december 1991 laat de 'nieuwe' SP zich ook horen in Maastricht, waar dan het Verdrag van Maastricht wordt gesloten – en een verkeerde koers voor Europa wordt ingezet. De SP zegt dan als enige linkse politieke partij, nadrukkelijk 'nee' tegen deze EU'.

Electoraal lijkt er in 1991 een iets betere tijd aan te breken. Bij de provinciale verkiezingen scoort de SP landelijk 0,9% – wat ruimschoots voldoende zou zijn voor een Tweede Kamerzetel. Vanaf dat moment zet de partij vol vertrouwen koers naar wat haar echte landelijke doorbraak moet worden: een plek in de Tweede Kamer. Het congres van 1991 windt er geen doekjes om. Het is erop of eronder, de partij kan zich geen nieuwe nederlaag meer permitteren. Die komt er ook niet – in mei 1994, twee en een half jaar na het historische congres van 1991, melden Jan Marijnissen en Remi Poppe zich als de eerste SP-Kamerleden op het Binnenhof. Een zucht van verlichting gaat door de partij. Het waagstuk van de vernieuwing is geslaagd. Vanaf dan zal de SP haar kans grijpen en zich tot echte factor van betekenis in de Nederlandse politiek ontwikkelen. Met dank aan degenen die de stoot daartoe gaven in 1991.

LINKSE REGERINGSPARTIJEN IN EUROPA

Tekst: Tijmen Lucie Infographic: Tijmen Lucie en Robert de Klerk

Vanuit Noord-Europa waait er een linkse wind. Op dit moment zijn er vijf regeringen waarin partijen vertegenwoordigd zijn die enigszins op de SP lijken. Dat biedt perspectief, zeker omdat de SP qua ledenaantal (ruim 44.000) veel groter is dan de onderstaande linkse regeringspartijen.

Noorwegen

- **Regering:** rood-groene coalitie van **Socialistisch Linkse Partij**, Arbeiderspartij en Centrumpartij
- **Regeert sinds:** 2005
- **Zetels in parlement (totaal 169):**
SLP: 11
- **Zetels in Europees parlement:** geen (zijn geen lid van de Europese Unie)
- **Aantal leden:** 9.500
- **Aantal ministers:** 4
- **Bijzonderheden:** partijleider wordt elke twee jaar gekozen

IJsland

- **Regering:** rood-groene coalitie van de Sociaaldemocratische Alliantie, Onafhankelijkheidspartij en **Links-Groene Beweging (LGB)**
- **Regeert sinds:** 2009
- **Zetels in parlement (totaal 63):**
LGB: 12
- **Zetels in Europees parlement:** geen (zijn geen lid van de Europese Unie)
- **Aantal leden:** 3.000
- **Aantal ministers:** 4
- **Bijzonderheden:** De **LGB** maakt net als SF uit Denemarken, de SLP uit Noorwegen en de Linkse Alliantie uit Finland deel uit van de Noordse Groen-Linkse Alliantie, een samenwerkingsverband van linkse partijen uit Noord-Europa dat sinds 2004 bestaat.

Denemarken

- **Regering:** minderheidsregering van de **Socialistische Volkspartij (SF)**, sociaaldemocraten en sociaal-liberalen, gedoogd door de **Rood-Groene Alliantie (RGA)**.
- **Regeert sinds:** 2011
- **Zetels in parlement (totaal 179):**
SF: 16
RGA: 12
- **Zetels in Europees parlement:**
SF: 2 (Europese Groene Partij - Europese Vrije Alliantie)
RGA: geen (Europees Unitair Links/Noord Groen Links)
- **Aantal leden:**
SF: 16.000
RGA: 8.000
- **Aantal ministers:**
SF: 6
- **Bijzonderheden:**
SF: maakte tot 2004 deel uit van EUL/NGL fractie net als SP, maar stapte toen over naar EGP/EVA
RGA: collectief leiderschap, afdrachtregeling

Finland

- **Regering:** links-rechtse coalitie van zes partijen bestaande uit de **Linkse Alliantie (LA)**, Nationale Coalitie Partij, de Sociaal-Democratische Partij, de Groene Liga, de Zweedse Volkspartij en de Christen-Democraten.
- **Regeert sinds:** 2011
- **Zetels in parlement (totaal 200):**
LA: 12
- **Zetels in Europees parlement:** geen
- **Aantal leden:** 10.500
- **Aantal ministers:** 2
- **Bijzonderheden:** **LA** haalde bij de laatste verkiezingen 14 zetels, maar twee parlementariërs werden uit de partij gezet, omdat ze bij herhaling tegen de partijlijn ingingen.

Cyprus

- **Regering:** een coalitie van **AKEL** (de progressieve partij van de arbeiders), DIKO (centrumlinkse partij) en EDEK (sociaal-democratische partij)
- **Regeert sinds:** 2008
- **Zetels in parlement (totaal 56):**
AKEL: 19
- **Zetels in Europees parlement:** 2 (in EUL/NGL fractie)
- **Aantal leden:** 10.000
- **Aantal ministers:** 5, onder wie de president
- **Bijzonderheden:** **AKEL** is de oudste politieke partij op Cyprus.

DE EUROCRISIS IS DE CRISIS VAN DE EUROPESE ZOMBIEBANKEN

IN GESPREK MET EWALD ENGELEN

Tekst: Arjan Vliegenthart en Tijmen Lucie Foto: Marco Okhuizen / Hollandse Hoogte

In zijn werkkamer aan de Nieuwe Prinsengracht in Amsterdam spraken wij met Ewald Engelen, hoogleraar financiële geografie aan de Universiteit van Amsterdam, over de huidige eurocrisis. Hij ziet de toekomst voor de eurozone somber tegemoet: 'Zolang de zombiebanken het in Europa voor het zeggen hebben, zal de eurocrisis niet opgelost worden.'

Afgelopen maand besloten de Europese regeringsleiders om opnieuw miljarden aan Griekenland te lenen. Men hoopt op deze manier de eurocrisis te lijf te gaan. Denkt u dat dit ook daadwerkelijk een oplossing biedt voor de problemen in de eurozone?

Engelen: 'Op lange termijn zal ook deze nieuwe miljardeninjectie niet het gewenste effect opleveren. De totale schulden van Griekenland zijn daarvoor eenvoudigweg te groot. Dit noodfonds zorgt er slechts voor dat Griekenland aan haar internationale betalingsverplichtingen kan voldoen. Alleen daar schiet het land niets mee op als het ook niet economisch gaat groeien. En daarvan is op dit moment geen sprake. Sterker nog, de verwachtingen zijn dat de Griekse economie dit jaar met 4% zal gaan krimpen. Bij een krimpende economie zal de schuldenlast van

Griekenland alleen maar toenemen. Ik geloof dan ook niet dat de Griekse economie, zoals de ECB voorspelt, vanaf 2013 zal gaan groeien.

Ik denk dat het beter is rekening te houden met een Griekse faillissement, mogelijk eind dit jaar al. Dat is geen makkelijke zaak. De gevolgen daarvan zullen immens zijn: de politieke en sociale instabiliteit in Griekenland zal alleen maar toenemen. Steeds meer Grieken zijn het zat dat hen vanuit Europa allerlei dictaten worden opgelegd. Ze zullen zeker in opstand komen tegen de draconische bezuinigingsmaatregelen die de regering zal doorvoeren. Bovendien komen er binnenkort verkiezingen. Het zou zomaar kunnen dat de nieuwe regering niet langer aan de betalingsverplichtingen wenst te voldoen en de euro laat vallen.'

Dat klinkt niet hoopgevend. Hoe heeft het zover kunnen komen?

Engelen: 'Ik denk dat het belangrijk is te beginnen met een goede analyse van de huidige problemen. De eurocrisis beperkt zich niet tot Griekenland. De dieperliggende oorzaak is dat de Europese regeringsleiders geen lering hebben getrokken uit de kredietcrisis. Deze schuldencrisis begon in 2007 op de Amerikaanse huizenmarkt. Vervolgens kwamen ook de Amerikaanse banken, die veel hypotheekleningen hadden uitstaan, in de problemen. Doordat de Amerikaanse banken veel van hun financiële

Ewald Engelen is hoogleraar financiële geografie aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast schrijft hij columns voor de Groene Amsterdammer en Follow the Money en treedt hij in de media regelmatig op als financieel deskundige bij programma's als Pauw & Witteman en Buitenhof. Het laatste boek dat (mede) van zijn hand verscheen was *After the Great Complacence. Financial Crisis and the Politics of Reform* (2011).

producten ook aan buitenlandse banken hadden doorverkocht, verspreidde het betalingsprobleem zich als een olievlek over de hele financiële wereld. Met het faillissement van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers in september 2008 was de kredietcrisis een feit.'

'Ik moet eerlijk zeggen dat bijna alle politici en wetenschappers, ik ook, deze crisis niet zagen aankomen. De gegevens die banken verstrekten waren daarvoor onvolledig en onduidelijk. Veel financiële producten, die in werkelijkheid veel minder waard waren, werden bewust buiten het zicht van de toezichthouder gehouden.'

Wat was de reactie op de kredietcrisis van de Europese regeringsleiders?

'Toen de crisis er was, reageerden de Europese politici totaal verkeerd. Merkel, Sarkozy en toenmalig minister van Financiën Wouter Bos hadden veel kritiek op het Angelsaksische model. Dat zou de oorzaak zijn van de bankencrisis. Zij gingen daarbij echter helemaal voorbij aan het feit dat de Europese banken allang op dezelfde manier werkten als hun Amerikaanse collega's. En dat had funeste gevolgen voor de manier waarop de bankencrisis werd aangepakt. In tegenstelling tot Europa zijn er in de Verenigde Staten wel ingrijpende maatregelen genomen om de banken gezonder te maken. Banken werden gedwongen hun balansen, die ze veel te rooskleurig hadden voorgesteld, op orde te brengen. Bovendien versterkte de staat de buffers van banken, zodat

CIJFERS BIJ DE EUROCRISIS

Op 21 februari 2012 kwamen de eurolanden en het IMF tot overeenstemming over een nieuw pakket aan noodleningen voor Griekenland van 130 miljard euro. Verder moeten de banken de Griekse schuld voor bijna driekwart kwijtschelden. Op dit moment bedraagt de Griekse staatsschuld 160% van het Bruto Binnenlands Product, ruim 340 miljard euro. Doel van het reddingspakket is om de schuld in 2020 terug te dringen tot 120%. Ter vergelijking: Nederland heeft een staatsschuld van 66% van het BBP, wat neerkomt op ruim 400 miljard euro. De rente op tweejarige Griekse staatsobligaties is inmiddels opgelopen tot meer dan 234%, tegen 0,34% in Nederland. Op 29 februari 2012 maakte Mario Draghi, president van de Europese Centrale Bank, bekend dat de ECB opnieuw miljarden euro's pompt in de Europese banken om de eurocrisis te bezweren. Het zou gaan om een bedrag tussen de 300 miljard en 1 biljoen euro. Deze 'Big Bazooka' is bedoeld om de banken meer krediet te geven, zodat zij aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. De banken haalden tot nu toe 530 miljard euro op bij het ECB.

zij in staat zijn om toekomstige financiële tegenvallers op te kunnen vangen. In Europa gebeurde dit allemaal niet.

Waarom schiet de Europese Unie tekort?

Hier werd niets gedaan tegen de zogenaamde 'zombiebanken.' Zij zijn het daadwerkelijke probleem van de eurocrisis. Deze uitgemergelde banken, die nauwelijks reserves hebben, staan er veel slechter voor dan zij doen voorkomen, maar worden niet aangepakt. Daarom kunnen de Griekse schulden nu niet worden afgewaardeerd en moeten er allemaal noodgrepen uitgehaald worden om die banken overeind te houden. Je zou zelfs kunnen zeggen dat de Europese elite zich laat gijzelen door deze zombiebanken, die hoofdzakelijk in Duitsland en Frankrijk te vinden zijn. Maar daar hoor je de Europese politici nooit over.'

De zombiebanken zijn echter niet het enige probleem. Er komt nog iets anders bij. De Verenigde Staten zijn één land, met één aanpak en één regering. Europa is diep verdeeld. Daar komt nog een gebrek aan transparantie en democratie bij. Dat is een funeste combinatie. Geen politieke gemeenschap, maar wel een munt- en Europese politici die nooit in draagvlak hebben geïnvesteerd.

De afstand tussen 'Brussel' en de Europese burgers wordt steeds groter, omdat de laatsten het idee hebben dat er continu voor hen en niet namens hen beslist wordt. Het gevolg hiervan is dat het vertrouwen in de Europese instellingen afneemt. Dat maakt een effectieve aanpak van de problemen alleen maar moeilijker.'

Dat biedt weinig hoop voor de toekomst. Wat zou er dan moeten gebeuren om uit de crisis te komen?

Hoewel Engelen uitermate somber is over de toekomst van de eurozone, komt hij na lang nadenken toch met enige ideeën.

'In de eerste plaats moeten de zombiebanken aangepakt worden. Het kan niet zo zijn dat banken, die nauwelijks enige buffers hebben, bepalen hoe de crisis aangepakt wordt. De Europese regeringsleiders zullen nu echt daadkracht moeten tonen en zich niet langer laten gijzelen door een financiële elite die voor een groot deel de binding met de reële economie is kwijtgeraakt.

Vervolgens zal er per euroland bekeken moeten worden waar de schulden zich bevinden en waar ruimte is om te investeren. Dit vereist eendrachtige samenwerking tussen de eurolanden en misschien zelfs wel een stap hoger tussen de G-20. Landen die er relatief goed voor staan, zoals Nederland en Duitsland moeten niet rücksichtslos op de rem gaan staan. Juist in deze landen moeten regeringen niet te veel bezuinigen. Tegelijkertijd moeten we wel wat doen aan de schulden die Nederland heeft. Maar die zijn toch veel meer privaat, denk aan de huizenmarkt en de hypotheekschulden. Daar zou wat aan gedaan moeten worden.

Cruciaal bij dit alles is wel dat Europese burgers in de besluitvorming betrokken worden. Zij zullen immers de prijs van de crisis moeten gaan betalen. En dan moet je mensen meenemen. Of je dat nu leuk vindt of niet. Anders blijft het een heilloze weg.

BOEKBESPREKING:

DE EURO. TWINTIG JAAR NA HET VERDRAG VAN MAASTRICHT

Tekst: Arjan Vliegenthart Foto: Archief SP

Op het eerste gezicht lijkt de geschiedenis van het Verdrag van Maastricht uit 1992 vooral voer voor historici, politicologen en diplomaten. Over hoe een klein land een totaal verkeerde inschatting van de politieke verhoudingen maakte en in haar hembd kwam te staan. Maar een nadere bestudering laat zien hoe de keuzes die toentertijd werden gemaakt wel degelijk van grote invloed zijn op de huidige eurocrisis. De structurele weeffouten die vandaag de dag zo duidelijk naar voren komen, hebben hun oorsprong in Maastricht.

Toen Nederland in de tweede helft van 1991 voorzitter werd van de Europese Gemeenschap ontwierp de regering een ambitieus plan om niet alleen tot een monetaire unie te komen, maar ook om een politieke unie op te richten. De Europese partners zouden niet alleen op economisch en monetair gebied moeten samenwerken maar ook op andere terreinen. De plannen lekten echter uit en werden door vrijwel alle andere lidstaten afgewezen: diplomatiek Nederland stond voor paal. De plannen om tot een politieke unie te komen verdwenen van tafel, terwijl er wel verder werd gewerkt aan het invoeren van één gemeenschappelijke munt.

Terecht stelt Janssen in de inleiding dat het onbegrijpelijk is dat de Europese leiders van destijds de problemen van de

huidige eurocrisis niet hadden kunnen voorzien. Een monetaire unie zonder politieke unie zou altijd onder druk komen te staan. Het is echter opmerkelijk dat de politieke hoofdrolspelers van destijds, die Janssen voor zijn boek sprak, het probleem niet zozeer bij de keuze van destijds leggen, als wel bij het gebrek aan daadkracht na de totstandkoming van het Verdrag van Maastricht. In dat opzicht ontbreekt het voor een goed deel aan kritische zelfreflectie.

Oud-premier Kok gaat daarin het verst. Hij stelt dat het probleem van de euro bovenal het gevolg is van te weinig hervormingen die de concurrentiekracht zouden moeten versterken. Daarbij zouden met name bestaande verworvenheden van de verzorgingsstaat aangepast moeten worden. 'Ons eigen Nederlandse model moet ook voortdurend worden aangepast aan nieuwe eisen die aan ons worden gesteld. We moeten voortdurend hervormen, moderniseren en versoberen. De tijd staat nooit stil', aldus Kok. Het blijft schrijnend te zien hoe een oud-voorman van de vakbeweging en de sociaal-democratie in Nederland zich zonder grote bedenkingen overlevert aan een neoliberalisme van meer markt en minder welvaartsstaat.

En met deze analyse wordt ook voorbij gegaan aan de problemen die andere (ambtelijke) betrokkenen wel degelijk weten te noemen. Door bijvoorbeeld een datum vast te stellen waarop de monetaire unie in zou moeten gaan, werd het bijna onvermijdelijk dat men het niet te streng zou nemen met de criteria voor de euro. Het zou immers ondenkbaar zijn wanneer grote landen als Italië niet mee zouden mogen doen - iets wat dan ook niet gebeurde. Daarnaast hield men geen rekening met het feit dat de steeds verdergaande liberalisering van de financiële markten een bedreiging zou gaan vormen voor de stabiliteit van de euro. Begin jaren '90 waren de financiële markten veel minder vrij dan nu, maar met het Verdrag van Maastricht werd wel de basis gelegd voor deze liberalisering. Dat dit ook gevolgen zou hebben voor een gemeenschappelijke munt, werd niet gezien.

Met zijn boek biedt Janssen een interessant kijkje in de keuken. De politieke hoofdrolspelers van destijds wassen hun handen voor een groot deel in onschuld. Zij zien in verdere integratie de oplossing voor de huidige problemen. En daarmee trappen ze in vrijwel dezelfde valkuil als destijds. Voor de sprong naar voren, die in 1991 niet lukte, is ook nu geen draagvlak, zeker niet onder de burgers van de huidige Unie.

De Euro. Twintig jaar na het Verdrag van Maastricht.

Roel Janssen.

ISBN 9789023472346

Uitgeverij De Bezige Bij, 2012.

Prijs: € 17,90

SP-actie 'Referendum Nu' tijdens het EG-debat op 12 oktober 1992.

ANDERE TIJDEN: ZWARTE MAANDAG

Het Verdrag van Maastricht was ook onderwerp van een aflevering van het programma Andere Tijden. In deze uitzending komen voor een deel dezelfde mensen aan het woord als in het boek van Roel Janssen. Hierin wordt vooral duidelijk dat het tussen de verschillende Nederlandse hoofdrolspelers niet boterde en dat de Nederlandse regering haar kans op een politieke unie verkeerd inschatte.

www.geschiedenis24.nl/andere-tijden/afleveringen/2003-2004/Zwarte-Maandag.html

DE SP EN HET VERDRAG VAN MAASTRICHT

Zoals Tiny Kox in zijn bijdrage eerder in dit nummer aangeeft, protesteerde de SP al in Maastricht tegen het daar tot stand gekomen Verdrag. In het congresstuk Heel de Wereld uit 2005 staan de bezwaren tegen het Verdrag van Maastricht mooi opgesomd:

In 'Heel de Mens' kiezen we voor internati-

onaal samenwerken door Nederland met andere landen.

Dit moet leiden tot wederzijds voordeel en niet tot een onverantwoorde uitholling van onze nationale democratie. Dit uitgangspunt verplicht ons als SP tot een uitermate kritische houding tegenover de ontwikkeling van de Europese Unie, vooral sinds de totstandkoming van het Verdrag van Maastricht in december 1991. Sinds dat verdrag is de Europese samenwerking nadrukkelijk gericht op de vorming een economische, monetaire en politieke Unie, gebaseerd op neoliberale uitgangspunten en niet op algemene uitgangspunten als het beschermen en behouden van de vrede en het bevorderen van de algemene welvaart in de lidstaten door economische samenwerking. Deze ontwikkeling gaat ten koste van de nationale zeggenschap en democratische en sociale rechten, die na de Tweede Wereldoorlog in Nederland verworven werden. Vanaf begin jaren '90 levert ons land immers grote delen van de nationale zeggenschap in bij de Europese Unie, zonder dat daarvoor ooit instemming is gevraagd van de Nederlandse bevolking.

DE VERDRAGEN VAN DE EUROPESE UNIE

Het bestuur van de Europese Unie vloeit voort uit de verschillende verdragen die na de Tweede Wereldoorlog tussen de verschillende lidstaten zijn afgesloten. Hieraan is goed te zien hoe de Europese samenwerking steeds meer landen en verschillende soorten beleid omvatte. De Europese Unie is op dit moment gebaseerd op de volgende verdragen:

- Het Verdrag van Rome (1958): de oprichting van de Europese Economische Gemeenschap en Euratom (een Europees Verdrag over het gebruik van kernenergie). Hierin wordt de basis gelegd voor de economische samenleving in Europa. Het Verdrag kende zes ondertekenaars: Nederland, België, Luxemburg, West-Duitsland, Frankrijk en Italië.
- Het Verdrag van Maastricht (1992): wijziging van de Europese Economische Gemeenschap in de Europese Gemeenschap (EG). Hierin werd de economische samenwerking uitgebreid en de basis gelegd voor de Europese Monetaire Unie (EMU) en daarmee voor de euro. Twaalf landen ondertekenden het Verdrag: naast de zes oprichters waren dat Groot-Brittannië, Denemarken, Ierland, Griekenland, Spanje en Portugal.
- Met het Verdrag van Amsterdam (1997) werd de Europese Gemeenschap omgedoopt tot de Europese Unie (EU). Het Verdrag van Amsterdam probeerde de besluitvorming binnen de steeds grotere Unie makkelijker te maken en legde de basis voor het Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid. Naast de twaalf ondertekenaars van Maastricht deden ook Oostenrijk, Zweden en Finland mee.
- Met het Verdrag van Nice (2001) ging de Europese Unie voort op de ingeslagen weg, maar werd de EU klaar gemaakt voor de grote uitbreiding van 2004, toen er in één klap tien nieuwe landen lid werden.
- Het Verdrag van Lissabon (2007) is de opvolger van de Europese Grondwet uit 2005, die na de referenda in Frankrijk en Nederland naar de prullenbak werd verwezen. Hierin wordt opnieuw de besluitvormingsprocedure veranderd waardoor er minder landen op minder gebieden Europese besluiten tegen kunnen houden. Dit Verdrag is door 27 landen ondertekend.

VERKIEZINGEN IN RUSLAND: EN DE WINNAAR IS...

Tekst: Tiny Kox

Foto: Vladimir Astapkovich / Hollandse Hoogte

Drie maanden lang volgde SP-senator Tiny Kox hoe de kiezers van Rusland een nieuw parlement en een nieuwe president kozen. Voor de Raad van Europa leidde hij bij beide verkiezingen een internationale waarnemingsmissie. Hij zag wat er gebeurde en veranderde in het grootste land van de wereld.

‘Wat moet Rusland leren van deze verkiezingen?’ Dat is een van de vele vragen die ik daags na de Russische presidentsverkiezingen op de persconferentie van internationale waarnemers in Moskou moet beantwoorden. Ik antwoord dat het eigenlijk niet moeilijk is om fatsoenlijke verkiezingen te organiseren. Rusland is immers één groot stemdistrict. Het is niet als in de Verenigde Staten, waar kiezers per staat stemmen, waarna die stemmen kiesmannen opleveren die dan uiteindelijk de nieuwe president kiezen. In het recente verleden leidde

dat ertoe dat Al Gore de meeste stemmen van de kiezers kreeg maar George W. Bush de meeste kiesmannen achter zich kreeg. Alle Russische stemmen komen op één plek terecht. Elke stem telt. Als het goed is, hoeft dus alleen maar stemmen te tellen en weet je wie de winnaar is.

Het probleem met Rusland is dat niemand erop vertrouwt dat alle stemmen eerlijk geteld worden. De doorsnee Rus heeft absoluut geen vertrouwen in de onpartijdigheid van de Nationale Kiesraad en alle onder die Raad vallende regionale en lokale stembureaus. Als de voorzitter van de Kiesraad Vladimir Churov na de presidentsverkiezingen ronkend zegt dat deze verkiezingen ‘de beste ter wereld’ zijn, is er niemand die hem gelooft. Zelfs Vladimir Putin niet, die juist daarvoor voor de komende zes jaar gekozen is tot nieuwe president van het grootste land ter wereld. Hij kondigt diepgaand onderzoek aan

naar onregelmatigheden op verkiezingsdag. Dat klinkt goed. Maar slechts even. Putin vraagt Churov om dat onderzoek te leiden. Dat wordt dus weer niks, denkt de doorsnee Rus dan. En zo wordt de boosheid verder gevoed.

Daags na de verkiezingen lopen duizenden Russen in Moskou te hoop tegen de gang van zaken bij die verkiezingen. Net zoals ze dat – tot ieders verbazing – deden na de parlamentsverkiezingen van 4 december. Sindsdien is het niet meer rustig geworden in Moskou en tal van andere Russische steden. Ook daaraan kan de nieuw gekozen president niet voorbij. Nadat zijn voorganger Medvedev na eerdere demonstraties al een ronde tafel bijeenkomst heeft gehad met prominente figuren van de nieuwe protestbeweging, kondigt Putin drie dagen na de verkiezingen aan dat hij ook in gesprek wil met degenen die vol onvre-

de zitten. Hij hoopt dat ze zich organiseren en een relevante factor in de Russische politiek kunnen worden. Mooie woorden, maar veel vertrouwen boezemen ze die nieuwe oppositie niet in. Sergej Udaltsov, de aansprekende voorman van het kleine maar uiterst luidruchtige Linkse Front, waarschuwt de autoriteiten dat dit protest nog maar het begin is en dat de strijd zal doorgaan. Gennadi Zjuganov, voorman van de Communistische Partij, weigert de uitslag van de verkiezingen te erkennen. Hijzelf haalde bijna 20 procent van de stemmen maar denkt dat er miljoenen stemmen illegaal aan Putin zijn toebedeeld. Zijn drie concurrenten, de nationalist Vladimir Zirinovski, de gematigde sociaal-democraat Sergej Mironov en de rechts-liberale Mikhail Prokhorov, hebben de nieuwe president wel gefeliciteerd met zijn overwinning. Maar de relatief hoog scorende nieuweling Prokhorov, jong en schatrijk, vindt ook dat de verkiezingen niet eerlijk zijn verlopen.

Meteen na de verkiezingen concentreert de aandacht zich op de vele onregelmatigheden die op verkiezingsdag zijn vastgesteld. Ik zeg namens de internationale waarnemers van de Raad van Europa en de OVSE dat de verkiezingsdag relatief goed verlopen is in de ruim 1.000 stembureaus die we bezochten. Maar het proces verslechterde toen de stemmen geteld moesten worden. In bijna een derde van de stembureaus, werden de regels niet gevolgd. En zo gauw de regels niet gevolgd worden, komt er ruimte om dingen te doen die niet bij fatsoenlijke verkiezingen horen. Manipulatie met kiezerslijsten, geen controle op de uitgebrachte stemmen, tot aan het toevoegen van stapels extra stemmen aan de gedurende de dag uitgebrachte stemmen. Bij deze verkiezingen lijken de onregelmatigheden beduidend minder dan bij de parlementsverkiezingen. Toen ging er ook wel heel veel fout wat leidde tot de massale protesten nadien.

Maar verkiezingen duren langer dan één verkiezingsdag. Zelfs als er op de verkiezingsdag zelf minder mis gaat, maakt dat die verkiezingen nog niet fatsoenlijk. Om daar een oordeel over te hebben, moet juist alles wat aan de dag van de verkiezingen voorafgegaan

Foto: Archief Tiny Kox

Tiny Kox rapporteert zijn bevindingen tijdens een persconferentie van de waarnemers.

is, in ogeschouw genomen worden. En dan is het oordeel dat ik op de persconferentie moet uitspreken, hard: 'Deze verkiezingen hebben een duidelijke winnaar opgeleverd, die een absolute meerderheid heeft gehaald waardoor een tweede ronde niet nodig is. Maar de keuze van de kiezers was beperkt, de politieke competitie oneerlijk en zonder onpartijdige scheidsrechter.' Met zo'n conclusie scoor je geen punten bij de Russische autoriteiten. Het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken laat weten dat mijn oordeel 'bevooroordeeld' is. Als Russische media me om commentaar vragen, meld ik dat in alle lidstaten van de Raad van Europa de vrije meningsuiting gegarandeerd hoort te zijn, dus ook voor ministers van Buitenlandse Zaken. Maar ik voeg eraan toe dat onze conclusies gedragen worden door feiten en we er daarom garant voor staan. En ik zeg dat ik na de parlementsverkiezingen in december ook veel kritiek kreeg, maar nu de complimenten ontvang van de nieuwe voorzitter van het parlement, op wiens verzoek wij de waarneming doen. We zijn geen aliens maar op uitnodiging van het Russische parlement naar Rusland gekomen om te observeren, te concluderen en te adviseren.

Ik ben in de afgelopen drie maanden vijf keer in Rusland geweest. In het

parlement, bij de ombudsman en bij de binnenlandse criticasters. Ik heb meerdere malen gesproken met alle presidentskandidaten, minus Vladimir Putin. Die heeft zich willens en wetens buiten de officiële verkiezingscampagne gehouden en zich tot het laatst toe gepositioneerd als hardwerkende minister-president die geen tijd voor campagne voeren had. Maar de directe omgeving van Putin heeft ons wel te woord gestaan, onder wie zijn campagneleider, de prominente filmregisseur Stanislav Govorukhin. We hebben meerdere malen met de omstreden voorzitter van de Nationale Kiesraad, Churov, de gang van zaken in de verkiezingscampagne doorgenomen en onze kritiek op de erg strenge regelgeving die vooral nieuwe partijen en kandidaten het leven moeilijk maakt. Zo moest bij deze verkiezingen een kandidaat wiens partij niet in het parlement zit, tenminste twee miljoen steunhandtekeningen overleggen, die hij binnen enkele weken moest ophalen. Ik heb gemeld dat ik als activist een ervaren handtekeningephaler ben en dus kan zeggen dat het een bizarre eis is. Dat is nu breed erkend, vooral onder druk van de landsbrede protesten. Bij het Russische parlement zijn voorstellen door de regering ingediend om de registratie van zowel politieke partijen als presidentskandidaten ingrijpend te vereenvoudigen. Er is meer gebeurd

Foto: Archief Tiny Kox

Russen naar de stembus. Onder grote belangstelling van veel jonge (Russische) waarnemers.

dat vermeld moet worden. Na het gerotzooi met stembussen op 4 december hebben op 4 maart in 30 procent van alle stemlokalen nu doorzichtige stembussen gestaan, waarin je ook slechts één stembiljet tegelijk kon stoppen, zoals de voorzitter van de Kiesraad me demonstreerde. En, reagerend op alle kritiek van binnenlandse en buitenlandse waarnemers in december, heeft Putin er persoonlijk voor gezorgd dat er in alle 100.000 stembureaus op 4 maart twee webcamera's hingen, waardoor iedereen die zich daarvoor aangemeld had, on line de gang van zaken kon volgen.

Dat zijn substantiële verbeteringen. Maar ze zullen niet voor duurzame verbetering zorgen zolang er geen onpartijdig toezicht op de gang van zaken in de verkiezingscampagne komt. Een ingrijpende reorganisatie van de Nationale Kiesraad en de daaronder ressorterende regionale en lokale stembureaus is daarom een van onze meest dringende adviezen. Daarnaast moet er een einde komen aan de ongelimiteerde bevoordeling door de staatstelevisiezenders, van één kandidaat – die van de regeringspartij – ten koste van alle andere kandidaten. In de afgelopen maanden heb ik zelf kunnen zien hoe Vladimir Putin het nieuws hier beheerst. Hij is niet

van het scherm te slaan. Natuurlijk, er is ook op dit punt iets verbeterd: alle partijen en presidentskandidaten hebben hun deel zendtijd, debatteren op tv volop met elkaar en zijn ook te zien in vrijwel alle nieuwsbulletins. Maar zij treden op als kandidaat, terwijl Putin in beeld komt als de man die het land draaiende houdt. Na alle kritiek is toegezegd dat er een nationale onafhankelijke publieke zender zal komen. Maar zolang die er nog niet is, hebben zowel de parlementaire als de buitenparlementaire oppositie daar weinig vertrouwen in. Een derde zaak die eerlijke verkiezingen in Rusland belemmert, is de vervlechting van autoriteiten met de regeringspartij Verenigd Rusland. Burgemeesters, schooldirecteuren, fabriekseigenaren, wordt gevraagd er rekening mee te houden dat hoe meer stemmen de regeringspartij en haar presidentskandidaat halen, hoe groter de kans is op subsidies en opdrachten. Dat verleidt er velen toe om de eigen inwoners, leerkrachten en werknemers op het hart te drukken de eigen belangen niet uit het oog te verliezen en gewoon met de genade mee te stemmen, op de partij of de kandidaat die volgens opiniepeilers toch gaat winnen. In dat geval is het pragmatisch om je dan niet te kijk te zetten als het dorp, de gemeente, de school of het bedrijf waar veel mensen tegen

de regeringspartij en haar kandidaat stemden. Wie de uitslagen van stembureaus bekijkt, ziet hoe belangrijk die cultuur is, zeker buiten de grote steden.

Tussen december en maart heeft Rusland een nieuw parlement en een nieuwe president gekregen. De uitslag is niet bijster verrassend. Elke opiniepeiling wees erop. Wel is Verenigd Rusland in het parlement haar twee derde meerderheid kwijt geraakt en moet dus coalities vormen om grondwettelijke wijzigingen door te voeren. De nieuwe president is de man die toch al de macht in handen had, als premier. Wat wel verrassend is, is de grote protestbeweging die de Russen zelf in gang hebben gezet, omdat ze het zat zijn als kleine kinderen misleid te worden door een oppermachtige overheid. Het zijn vooral jonge, goed opgeleide Russen die nu de straat maar vooral ook het internet opgaan om voor de toekomst vrije en eerlijke verkiezingen te eisen. Ze zijn minder geïnteresseerd in wie wint dan hoe iemand wint. Nu is het de vraag of die nieuwe politieke kracht zich ontwikkelt. Als dat gebeurt, hebben de Russen zelf de verkiezingen gewonnen.

DE KANT-WETTEN: MARKTWERKING UIT DE THUISZORG

Tekst: Tijmen Lucie Foto: Bas Stoffelsen

Agnes Kant interviewt cliënten van de Thuiszorg.

Bij haar afscheid van de Tweede Kamer op 21 mei 2010 kreeg SP-fractievoorzitter Agnes Kant een meerderheid in de Tweede Kamer achter zich om de verplichte aanbestedingen uit de thuiszorg te halen, om een lokaal basistarief in te voeren voor huishoudelijke verzorging en om het geld voor thuiszorg ook daadwerkelijk te reserveren voor de zorg.

Op 6 maart werden onder grote belangstelling van boze thuiszorgmedewerkers de wetten-Kant door SP-Tweede Kamerlid Renske Leijten in de Eerste Kamer verdedigd.

Jarenlang hield het kabinet vol dat marktwerking in de thuiszorg onvermijdelijk was, omdat 'Brussel' dit wilde. Ten onrechte zo bleek al tijdens de behandeling van de Kant-wetten in de Tweede Kamer. Deze wetten zijn immers niet in strijd met Europese wetgeving, maar geven slechts duidelijkheid over hoe de thuiszorg op een goede manier geregeld kan worden. En dat is nodig ook, want door marktwerking is de kwaliteit van de thuiszorg ernstig achteruit gegaan.

Sinds de invoering van de Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in 2006 moeten gemeenten zorg inkopen bij commerciële partijen. Dat doen ze natuurlijk zo voordelig mogelijk. Het gevolg hiervan is dat bedrijven in de thuiszorg met elkaar concurreren om de laagste prijs. Om dit doel te bereiken worden ervaren, goed opgeleide werknemers ontslagen en vervangen door goedkope, ongeschoolde krachten. Deze missen echter de kennis om op te merken of mensen vereenzamen of geestelijk achteruit gaan.

Het signaleren, evenals het ondersteunen en stimuleren van ouderen, chronisch zieken, of mensen met een lichamelijke beperking zijn de belangrijkste doelen van de huishoudelijke zorg. Hierover zijn alle betrokken partijen het eens. Maar door gebrek aan kennis en tijd kunnen deze doelen niet bereikt worden. Veel zorgbedrijven lijken hier maling aan te hebben, want door huishoudelijke verzorging gelijk te stellen aan schoonmaakwerk kunnen zij bezuinigen op hun loonkosten.

Zo stelde de Viva zorggroep, met vierduizend werknemers een groot zorgbedrijf in Noord-Holland, in mei 2011 de 650 zorgmedewerkers voor de keuze: een lager loon accepteren of je vliegt eruit. Het bedrijf wilde de lonen verlagen van bijna 13 euro bruto naar nog geen 10 euro bruto per uur. Om dit juridisch mogelijk te maken paste het bedrijf gewoon de functieomschrijving in de contracten aan. Thuiszorgmedewerkers hoefden niet langer te signaleren, ondersteunen of stimuleren; schoonmaken was voldoende. Voor de medewerkers die deze loonsverlaging niet accepteerden werd bij het UWV ontslag aangevraagd. Om misstanden als deze te voorkomen is het dus noodzakelijk dat de Kant-wetten snel van kracht worden, zodat gemeenten niet langer verplicht zijn om de huishoudelijke zorg uit te besteden aan commerciële partijen, thuiszorgmedewerkers een fatsoenlijk inkomen ontvangen en gemeenten het geld dat bestemd is voor huishoudelijke verzorging ook daar aan uitgeven. De vooruitzichten op aanneming van de wetten zijn goed, want er lijkt zich een meerderheid in de Eerste Kamer af te tekenen van SP, PVDA, GL, PVV, 50Plus, PvdD en de Onafhankelijke Senaatsfractie. Op 20 maart vindt de stemming plaats.

Foto: FNVschoongroep

UITBUITING AAN DE ONDERKANT VAN DE ARBEIDSMARKT

IN GESPREK MET WILL TINNEMANS

Tekst: Tijmen Lucie

In zijn boek *Voor jou tien anderen* geeft schrijver Will Tinnemans een politiek-economische analyse van de 'werkende armen': laagopgeleiden die laagbetaald werk verrichten en nauwelijks genoeg verdienen om zichzelf en hun gezin te kunnen onderhouden. Terwijl dit kabinet de mond vol heeft van arbeidsparticipatie, groeit de groep werkende armen in Nederland.

Uit 'Voor jou tien anderen' komt sterk naar voren dat u met het lot van de werkende armen in Nederland begaan bent. Wat is voor u de aanleiding geweest om dit boek te schrijven?

'In de eerste plaats was dat de opdracht van de FNV om een boek te schrijven waarin de werkende armen een stem en een gezicht zouden krijgen. In dat boek, 'Onzeker bestaan', heb ik samen met fotograaf Chris de Bode tweeëntwintig mannen en vrouwen geïnterviewd, variërend van jong tot oud en van autochtoon tot allochtoon, verspreid over heel Nederland. Wat uit al deze verhalen naar voren kwam, was dat het voor kostwinners bijna onmogelijk is om

een werkend bestaan en een laag inkomen te combineren met een gezin. Helaas viel het buiten mijn opdracht om nog wat dieper op dit onderwerp in te gaan. Vandaar dat ik twee jaar later 'Voor jou tien anderen' heb geschreven.

In de tweede plaats speelde mijn persoonlijke geschiedenis ook een rol. Ik kom zelf uit een groot gezin en mijn vader is zijn hele werkende leven een laaggeschoolde fabrieksarbeider geweest. Het grote verschil tussen mijn vader en de laagopgeleiden van tegenwoordig is echter dat de huidige generatie geen perspectief op een betere toekomst heeft. Ik wilde uitzoeken hoe dat zo gekomen is.'

Wat is uw verklaring voor het ontstaan van een groep van ruim 300.000 werkende armen in Nederland?

‘De verklaring moet gezocht worden in het neoliberalisme. Een ideologie die vanaf de jaren tachtig, onder aanvoering van Reagan en Thatcher, veel aanhang heeft gekregen in de westerse wereld. Kern van deze leer, die in Friedrich von Hayek en Milton Friedman haar belangrijkste theoretici had, was dat de overheid zoveel mogelijk taken overhevelt naar de vrije markt. Ook in Nederland vierde het neoliberalisme hoogtij. Eerst onder Lubbers, daarna opvallend genoeg onder de sociaal-democraat Kok, toen die zijn ideologische veren afgeschud had.

Hoewel de meeste Nederlanders profiteerden van de welvaartsgroei vanaf de jaren tachtig, verslechterde de positie van de laagopgeleiden juist. Als gevolg van het doorgeschoten vrijemarktdenken verloren werknemers aan de onderkant van de arbeidsmarkt veel van hun zekerheden. Voor ondernemingen werd het immers makkelijker om personeel te ontslaan en voor werknemers moeilijker om een vast contract te bemachtigen. Tegelijkertijd werd de sociale zekerheid verder uitgediept. Langzamerhand ontstond er een steeds grotere groep van flexibele arbeidskrachten, die nu weer aangenomen en dan weer ontslagen kunnen worden. Vandaar ook de titel van dit boek.’

In welke sectoren vindt de uitbuiting van laagopgeleide werknemers plaats?

‘Dan moet je denken aan de schoonmaakbranche, de vleesverwerkende industrie, de thuiszorg, de catering, de detailhandel, het transportwezen, de land- en tuinbouw, enzovoort. Voor al deze sectoren geldt dat de laaggeschoolde flexwerkers slecht betaald worden, zware arbeid moeten verrichten, geen respect krijgen en in permanente onzekerheid leven omdat ze elk moment hun baan kunnen verliezen. Daarnaast hebben ze nauwelijks perspectief op een betere toekomst, omdat vanwege de verre gaande arbeidsspecialisatie doorstroom naar een hogere functie vrijwel onmogelijk is. Probleem is dat deze groep nauwelijks een stem heeft. Veel werkende armen komen niet in verzet tegen hun werkgever, omdat ze bang zijn hun baan kwijt te raken.

Will Tinnemans (1959) is schrijver, mediatrainer en gespreksleider bij congressen en debatten. Van zijn hand verscheen onder meer ‘Onzeker bestaan: Leven aan de rafelrand van de arbeidsmarkt’, met foto’s van Chris de Bode (Nieuw Amsterdam, 2009).

Daarbij zijn veel laaggeschoolde flexwerkers niet aangesloten bij een vakbond, waardoor zij slecht georganiseerd zijn. Ook in de politiek krijgen ze weinig voor elkaar, omdat ze een minderheid vormen.’

Wat vindt u van het huidige beleid van het kabinet-Rutte om meer mensen met een bijstandsuitkering aan het werk te krijgen?

‘Er is niets op tegen dat mensen voor hun broodwinning moeten werken, maar wel graag onder fatsoenlijke omstandigheden en tegen een redelijke betaling. Nu belanden veel van die mensen in de flexibele schil. In feite komen er alleen maar meer mensen met een tijdelijk contract bij, terwijl het aantal banen niet toeneemt. De vijver van flexwerkers wordt dus steeds groter. Voor degenen aan de onderkant van de arbeidsmarkt levert een baan meestal echter onvoldoende inkomen op om zichzelf en hun gezin van te onderhouden. Ook omdat de banen vaak van korte duur zijn en flexibel, vallen velen weer terug in de positie van werkende arme. Uit onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau uit 2010 is dan ook gebleken dat het vinden van werk niet automatisch betekent dat je uit de armoede ontsnapt; ongeveer de helft valt na een paar jaar terug in de bijstand. Ondertussen groeit de groep werkende armen in Nederland. Zij maken inmiddels bijna zestig procent uit van het totaal aantal armen in Nederland.’

U bent erg somber over de toekomst van de werkende armen. Toch geeft u in uw boek enige aanzetten tot verbetering van hun positie. Welke?

‘De schoonmakers hebben in 2010 met hun staking van negen weken laten zien dat het wel degelijk mogelijk is om betere loon- en arbeidsvoorwaarden af te dwingen. Door zich onder de paraplu van FNV Bondgenoten te organiseren hebben ze een loonstijging van 3,5 procent voor elkaar weten te krijgen. Hoewel zij nog steeds strijden tegen de misstanden in hun sector kunnen de acties van de schoonmakers wel een mooi voorbeeld zijn voor personeel in de thuiszorg, de catering, het transport en andere sectoren waar laaggeschoolde werknemers uitgebuit worden. Daarbij kunnen wij als samenleving meer voor de werkende armen betekenen. Gewoon door mensen die laaggeschoold en slecht betaald werk verrichten met respect te behandelen. Of door net een beetje meer te betalen voor het werk dat bijvoorbeeld schoonmakers, postbezorgers, cateraars en thuiszorgmedewerkers doen.

Ten slotte zouden de overheid en het bedrijfsleven ervoor moeten zorgen dat mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt een menswaardig bestaan kunnen leiden, door hun loon- en arbeidsvoorwaarden te verbeteren. Om te beginnen zouden ze moeten zorgen voor een redelijk evenwicht tussen flexwerkers en mensen in vaste dienst. Want de onzekerheid waarin deze mensen verkeren, die elk moment hun baan kunnen verliezen, is kwellend.’

Voor jou tien anderen
Will Tinnemans
ISBN: 9789046810354
Uitgeverij Nieuw Amsterdam (2011)
Prijs: € 9,95

EL GÉNÉRAL – RAIS LEBLED

Tekst: Tijmen Lucie Foto: Archief El Général

Eind 2010 en begin 2011 braken er in vele Arabische landen opstanden uit tegen de heersende machthebbers. De sociale protesten, die begonnen in Tunesië en zich later als een olievlek uitbreidden naar de rest van de Arabische wereld, staan te boek als de Arabische lente. Als er een lied symbool staat voor deze episode dan is het wel *Rais Lebled*, van de Tunesische rapper Hamada Ben Amor, beter bekend als El Général. Dit nummer, dat begin december 2010 op Youtube verscheen, groeide uit tot het volkslied van de Jasmijnrevolutie in Tunesië en van de betogers op het Tahrirplein in Egypte.

Rais Lebled kwam uit op Youtube omdat de muziek van el Général in Tunesië verboden was. El Général (Sfax, Tunesië 1990), die zijn carrière in 2008 begon, was namelijk door het heersende regime van president Ben Ali in de ban gedaan omdat hij zich in zijn teksten uitermate kritisch had uitgelaten over de wijdverbreide corruptie in zijn land.

Hoewel El Général zelf een vrij zorgeloze jeugd had gehad, zag hij de grote sociale ongelijkheid om zich heen. Geïnspireerd door de Amerikaanse rapper Tupac Shakur, besloot hij de misstanden die hij zag in zijn teksten aan de orde te stellen. Aanvankelijk dacht hij nog dat de

president de corruptie kon bestrijden, maar al spoedig kwam hij erachter dat Ben Ali zelf deel uitmaakte van het probleem. In *Rais Lebled* roept hij hem tot de orde: Meneer de president/ Uw volk sterft/ Mensen eten afval/ Kijk wat er gebeurt/ Overal is ellende, meneer de president/ Ik spreek zonder angst/ Hoewel ik weet dat ik problemen zal krijgen/ Ik zie overal ongelijkheid.

Het nummer werd direct een hit op internet en werd gezongen tijdens de eerste protesten tegen het regime van Ben Ali. El Général kwam ondertussen onder scherp staatstoezicht te staan. 'Mijn mobiele telefoon werd afgeluisterd en mijn Facebook-account

werd geblokkeerd', aldus de rapper. Terwijl de protesten in Tunesië zich steeds meer uitbreidden, raakte El Général verder in het nauw. Toen hij naar aanleiding van de groter wordende protestbeweging een nieuw nummer uitbracht, met de titel 'Tunesië ons land', was voor het regime de maat vol. Op 24 december 2010 lichtte de geheime dienst El Général van zijn bed. Urenlang werd hij ondervraagd over zijn vermeende politieke contacten. Buiten eisten de demonstranten zijn vrijlating. Dankzij de golf van protest zag Ben Ali zich gedwongen om El Général na drie dagen weer vrij te laten.

Zonder het te weten was zijn *Rais Lebled* inmiddels uitgegroeid tot volkslied van de protestbeweging die erin slaagde om de dictatuur van Ben Ali omver te werpen; waardoor op 23 oktober 2011 voor de eerste maal in de geschiedenis van Tunesië vrije verkiezingen werden gehouden.

HET RIJKE ROOIE LEVEN

DEEL 77

Rais lebled – Meneer de president

Waarom bent u bezorgd

Vertel het me, wees niet bang!

Meneer de president, vandaag spreek ik namens mijzelf en iedereen die lijdt in 2011; er zijn nog steeds mensen die sterven van de honger die willen werken om te overleven, maar hun stem wordt niet gehoord.

*Ga de straat op en zie hoe mensen beesten zijn geworden
zie de politie met wapenstokken, tak tak tak het maakt ze niet uit
want er is niemand die zegt dat ze moeten stoppen
zelfs de grondwet, doe het in het water en drink het op.*

*Elke dag hoor ik van verzonnen processen, hoewel de dienaren van de staat het weten
ik zie dat de slang de vrouwen in hun hoofddoeken treft
accepteert u dat voor uw dochter?*

*U weet dat deze woorden u aan het huilen brengen
want een vader wil zijn kinderen geen pijn doen
dan is dit een boodschap van een van uw kinderen
die vertelt over zijn lijdensweg.*

*We leven als honden
de helft van de mensen leeft in vuiligheid
en drinkt uit een beker ellende.*

*Meneer de president uw volk is dood
veel mensen eten van vuilmis
en u ziet wat er gebeurt in uw land
overall ellende en mensen die geen plek hebben om te slapen
ik spreek namens de mensen die lijden en onderdrukt worden.*

*Meneer de president, u vertelde mij dat ik kon spreken zonder angst
maar ik weet dat ik uiteindelijk alleen maar klappen zal krijgen.*

*Ik zie te veel onrechtvaardigheid en daarom besloot ik deze boodschap te sturen, hoewel
de mensen mij vertelden dat het mijn dood zal worden.
Maar totdat de Tunesiërs in dromen zullen weggaan, waar is dan het recht van expressie?
Het zijn slechts woorden...*

*Tunis werd 'het groene' genoemd, maar het is slechts een woestijn die in tweeën is verdeeld.
Het is brute roof, dat het land domineert
zonder ze te noemen weet iedereen al wie ze zijn.*

*Veel geld werd beloofd voor projecten en infrastructuur
scholen, ziekenhuizen, gebouwen, huizen.*

*Maar de zonen van de honden hebben zich al volgevreten
ze hebben gestolen, geroofd, ontvoerd en wilden niet hun stoel verlaten.*

*Ik weet dat er woorden in de harten van de mensen zitten, maar die komen er niet uit
als er geen ongelijkheid was zou ik deze dingen hier niet hoeven zeggen.*

*Meneer de president uw volk is dood
veel mensen eten van vuilmis
en u ziet wat er gebeurt in uw land
overall ellende en mensen die geen plek hebben om te slapen
ik spreek namens de mensen die lijden en onderdrukt worden.*

GEEN WOLF IN SCHAAPSKLEREN

BURGERS WETEN HEEL GOED WAAR DE SP VOOR STAAT EN STEUNEN DAT OOK NOG EENS

Tekst: Arjan Vliegenthart

Het verhaal dat SP het alleen maar goed doet in de peilingen omdat kiezers niet zouden weten waar de SP voor staat, klopt niet. Herhaald onderzoek door verschillende onderzoeksbureaus laat zien dat een meerderheid van de Nederlandse bevolking voorstander is van een sociale weg uit de crisis. Een hoopvol signaal.

Een kat in het nauw maakt rare sprongen. Begin vorige maand zette PVV-leider Geert Wilders de aanval op de SP in. Volgens hem zou de Nederlandse burger niet weten waar de SP voor staat. En zodra hij dat zou weten, zou de steun voor de SP als sneeuw voor de zon verdwijnen. Maar klopt dat wel?

De uitspraken van Wilders waren voor het onderzoeksbureau TNS-NIPO aanleiding om te onderzoeken wat de Nederlandse burger nu precies van de SP-standpunten vindt.

De conclusies van TNS-NIPO waren helder. De burger is het in grote lijnen eens met de SP. In het rapport staat het als volgt: 'Vooralsnog houden Nederlanders hun hart nog niet vast, als er concrete stellingen uit het verkiezingsprogramma van de SP aan Nederlanders worden voorgelegd.' Sterker nog, veel PVV-stemmers waren het ook in hoofdlijnen eens met de belangrijkste standpunten uit het laatste verkiezingsprogramma. Dat geldt overigens ook voor veel PvdA-kiezers, die het in hoofdlijnen met de SP eens zijn.

En dat is overigens al een hele tijd zo. Tijdens de laatste verkiezingscampagne peilde Maurice de Hond ook al hoe de SP-standpunten lagen onder de bevolking. Zijn conclusies worden door het TNS-NIPO-onderzoek opnieuw onderstreept. De Hond legde 20 standpunten van de SP voor aan zijn onderzoekspanel. Van de 20 voorgelegde SP-kernpunten krijgen er

19 steun van meer dan de helft van het electoraat. Daaronder spraakmakende SP-voorstellen als het houden van de AOW-leeftijd op 65 (55% totale electoraat voor), een stop invoeren op marktwerking in de zorg (67%), geen JSF-vliegtuigen aanschaffen (75%), het laten bijdragen van banken in de kosten van de financieel-economische crisis (85%) en een verbod op bonussen bij banken met staatssteun (92%). Het enige SP-voorstel dat geen meerderheid krijgt onder het Nederlandse electoraat is het plan om strafrechtelijke boetes inkomensafhankelijk te maken. Dat

voorstel moet het doen met 'slechts' 44% voorstanders.

De onderzoeksresultaten van TNS-NIPO en De Hond passen in een bredere ontwikkeling. Al jaren komt het Sociaal-Cultureel Planbureau (SCP) tot de conclusie dat de meeste burgers voorstander zijn van kleinere inkomensverschillen en een sterke verzorgingsstaat. Hun grootste vrees, zo blijkt ook uit verschillende jaarrapportages van het SCP, is juist dat de overheid daar geen zorg meer voor draagt en dat de solidariteit in de samenleving afneemt.

VERSCHILLEN TUSSEN KIEZERS OP SOCIAAL-ECONOMISCHE THEMA'S

Stemgedrag juni 2010	SP	PVV	VVD	CDA	PvdA	Gem.
Helemaal/tamelijk mee eens	%	%	%	%	%	%
Voor bruto jaarinkomens hoger dan 150.000 euro moet er een toptarief van 65% komen	90	78	55	75	82	73
Het minimumloon moet de komende jaren met 5% worden verhoogd	85	73	58	55	84	70
De belastingen op winsten boven 200.000 euro moet worden verhoogd van 25,5% naar 30%	77	74	54	70	83	70
Het eigen risico in de zorg moet worden afgeschaft	76	87	55	66	70	70
De duur van de WW mag niet worden verkort	79	61	46	60	76	64
De AOW-leeftijd moet op 65 jaar blijven	80	85	60	44	50	62
Het ontslagrecht mag niet worden versoepeld	72	71	44	60	73	61
Marktwerking in bus- en treinvervoer moet worden teruggedraaid	66	65	53	61	59	60
De hypotheekrenteaftrek wordt in tien jaar afgebouwd tot een regeling die alleen nog geldt voor huizen tot maximaal 350.000 euro tegen 42% aftrek	66	67	53	64	73	59

Bron: TNS-NIPO